

Олашин М. М.

*к. ю. н., доцент, Львівський торговельно-економічний університет,
доцент кафедри кримінального права та процесу;*

Панько М. Є.

Львівський торговельно-економічний університет, аспірант.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЧИ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я НЕПОВНОЛІТНІХ

Ключові слова: *діти, професійні чи службові обов'язки, медичні працівники, неналежна охорона життя та здоров'я неповнолітніх.*

Key words: *children, professional responsibilities, medical staff, improper life and health protection of the under age children.*

Постановка проблеми. Медицина у сучасному світі відіграє винятково важливу роль у житті людини та суспільства загалом. З нею людина зустрічається про народженні, і протягом життя досить часто вимушена звертатись по медичну допомогу. Відносини між лікарем і пацієнтом виходять за межі повсякденних стосунків між людьми, оскільки вони потребують професійних знань медиків, належної правової бази у сфері охорони здоров'я, а також дотримання медичними працівниками професійних та морально-етичних норм. Тому доречно згадати слова академіка С. А. Корсакова, який зазначає, що в основі професійної діяльності будь-якого лікаря лежать три «кити»: професійна підготовка, професійна етика і професійне законодавство [3, с. 26–28].

У країні, де охорона здоров'я і медична допомога передбачені в Основному законі — Конституції, не повинно бути недовір'я і суперечок між пацієнтом і лікарем. Звертаючись до лікаря, людина сподівається на щире бажання медика допомогти позбутись страждань, професійну майстерність, чуйність, співчуття і поєднання глибоких знань з високою моральністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правової охорони життя та здоров'я неповнолітніх неодноразово розглядалися в працях відомих вчених у галузі юридичної науки, таких як П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, Л. П. Брич, В. В. Голіна, І. В. Кирилюк, В. О. Навроцький, В. В. Плотнікова, В. В. Сташис, Г. В. Чеботарьова, М. Д. Шаргородський, С. С. Яценко та ін.

Мета статті полягає у дослідженні на основі чинного кримінального законодавства окремих аспектів притягнення до кримінальної відповідальності за порушення професійних чи службових обов'язків медичними працівниками щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу. Охорона здоров'я неповнолітніх знаходиться під особливою увагою держави, так як від неї залежить здорове

майбутнє нації. Надання належного медичного обслуговування дітям, є однією з важливих проблем нашої держави. Тому, метою нашого дослідження є визначення чинників, що сприяють неналежному виконанню професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей і віднайти пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Кримінальний кодекс України 2001 року вніс суттєві зміни у регулювання кримінальної відповідальності за неналежну охорону життя та здоров'я дітей, зокрема медичними чи фармацевтичними працівниками. Так, законодавець виділив в окрему статтю невиконання чи неналежне виконання медичним працівником професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення, якщо воно спричинило тяжкі наслідки для неповнолітнього (ч. 2 ст. 140 КК України). Під тяжкими наслідками, в даному випадку, слід розуміти заподіяння хворому тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження, настання смерті, самогубство тощо.

Так, відомий український науковець, автор одного з науково-практичних коментарів до Кримінального кодексу С. С. Яценко під невиконанням або неналежним виконанням професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх розуміє недотримання (порушення) порядку використання праці дітей; прийняття на роботу дітей без попереднього медичного огляду та за відсутності письмового медичного висновку про відсутність протипоказань для участі у трудовій діяльності; не направлення дітей, які працюють, на щорічні обов'язкові профілактичні огляди; ненадання безоплатної спеціалізованої медичної, дефектологічної і психологічної допомоги, не проведенні безоплатного протезування дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового та фізичного розвитку; недотриманні санітарно-гігієнічних правил працівниками їдалень, харчоблоків у школах, дошкільних закладах, закладах для дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового та фізичного розвитку, у школах-інтернатах; ненадання державної допомоги дітям, хворим на СНІД та інші невиліковні та тяжкі хвороби, та інших подібних діяч чи бездіяльності [4, с. 286].

Інші українські вчені М. І. Мельник та М. І. Хавронюк під невиконанням професійних обов'язків медичним працівником розуміють нездійснення тих дій, які він в силу виконуваної роботи зобов'язаний був вчинити. Неналежне виконання професійних службових обов'язків має місце тоді, коли медичний працівник виконує свої обов'язки не у повному обсязі, недбало, поверхнево, не так, як цього вимагають інтереси його професійної діяльності [5, с. 270].

Згідно ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року з подальшими змінами та доповненнями, «Професійні обов'язки медичних та фармацевтичних працівників» основними обов'язками медичних і фармацевтичних працівників є:

1) сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, подавати своєчасну та кваліфіковану медичну допомогу;

2) безоплатно надавати першу невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях;

3) поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, в тому числі власним прикладом, здоровий спосіб життя;

4) дотримувати вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю;

5) постійно підвищувати рівень професійних знань та майстерності;

6) подавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я [7, с. 65].

Дотримання даних обов'язків медичними працівниками, тим більше коли йдеться про охорону життя та здоров'я неповнолітніх, є вкрай важливим і відповідальним проте, на жаль в сучасній Україні знаходиться на неналежному рівні. Як відомо, неповнолітні відносяться до категорії населення, яка не може самостійно належним чином захистити свої права, і тому потребує підвищеної уваги до себе з боку держави та суспільства. Тому законодавцем в Кримінальному кодексі виділено окремою нормою кримінальну відповідальність за неналежне виконання або невиконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх.

В Основах законодавства України про охорону здоров'я зазначено, що з метою виховання здорового молодого покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних сил держава забезпечує розвиток широкої мережі дитячих садків, шкіл-інтернатів, оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів. В ст. 59 вище зазначеного нормативно-правового акту також визначено що, дітям, які перебувають на вихованні у дитячих закладах і навчаються в школах, забезпечуються необхідні умови для збереження і зміцнення здоров'я та гігієнічного виховання [7, с. 58]. Контроль за охороною здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів у дитячих виховних і навчальних закладах здійснюють органи та заклади охорони здоров'я разом з органами і закладами народної освіти за участю громадських організацій. Недотримання та неналежне ставлення до зазначених норм законодавства про охорону здоров'я медичними працівниками передбачає кримінальну відповідальність та осуд суспільства.

Проголошення України правовою державою обумовлює необхідність більш детального регулювання питань охорони здоров'я громадян правовими засобами з метою більш повного визначення кола учасників правовідносин, які задіяні у цій сфері, їх прав та обов'язків. Турбота про здоров'я дітей є одним з основних показників ставлення держави до проблем підростаючого покоління. Разом з тим стан справ у цій сфері викликає занепокоєння. Упродовж останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей, зумовлена негативними факторами соціально-економічного, екологічного та психоемоційного характеру. Залишається високим рівень смертності дітей в грудному віці та при народженні, що є одним з найбільш несприятливих явищ у комплексі стану здоров'я та соціального благополуччя населення. Саме тому одним з найважливіших

стратегічних завдань нашої держави для соціального захисту дитинства є реалізація права неповнолітніх на оздоровлення та належне медичне обслуговування [6].

За останні роки ця проблема вирішується шляхом прийняття значної кількості нормативно-правових актів, що є результатом досконалого аналізу питань, пов'язаних з охороною здоров'я дітей. Перш за все питання охорони здоров'я дітей, реалізації їх права на безкоштовне якісне медичне обслуговування, належне піклування та здійснення профілактичних медичних оглядів, відображені в Конституції України (ст.ст. 49, 50), від 28 червня 1996 року, Основах законодавства України про охорону здоров'я (ст.ст. 59, 60, 62) від 19 листопада 1992 року, у Кодексі законів про працю (ст. 191) від 10 грудня 1971 року, Законах України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року, «Про забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року від 5 березня 2009 року; Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року від в Указах Президента «Про додаткові заходи щодо забезпечення виконання національної програми «Діти України» на період до 2005 року» від 24 січня 2001 року № 42/2001, «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей» від 11 липня 2005 року № 1086-2005, «Про додаткові заходи щодо захисту прав та законних інтересів дітей» від 4 травня 2007 року № 376/2007 та іншими нормативно-правовими актами.

Обов'язком держави є піклування про здоров'я людини і забезпечення його охорони. Важливим є також положення ст. 49 Конституції України, яка декларує, що кожен має право на охорону здоров'я медичну допомогу та медичне страхування. Держава створює умови для ефективного і доступного медичного забезпечення всіх громадян і передбачає надання безкоштовної медичної допомоги у державних комунальних закладах охорони здоров'я. Однак грубі порушення названих вимог Основного Закону України набули системного характеру у сучасній Україні. Так, наприкінці минулого року в м. Харкові стався жакхливий випадок, коли, імовірно, з вини лікарів, померла 17-річна дівчина К., після операції на видалення апендиксу.

К. приїхала до лікарні зі скаргами на біль у животі. Перед початком проведення операції хірург повідомив про необхідність оплати операції в розмірі триста доларів США. Мати К. сплатила окреслену суму особисто лікарю, а через кілька годин після операції дівчина померла. Пізніше було встановлено, що анестезіолог невірню ввів наркоз, внаслідок чого і наступила смерть. Працівниками районної прокуратури відкрито кримінальне провадження по факту смерті пацієнтки. В лікарні розпочалась детальна перевірка цього випадку, яку проводила Харківська обласна комісія з охорони здоров'я. На наступний день після смерті пацієнтки заяву на звільнення з роботи подав хірург, який проводив операцію, а ще через деякий час відповідну заяву подав і анестезіолог [1]. Кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ч. 2 ст. 140 КК України є неналежне виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи

несумлінного до них ставлення, яке спричинило тяжкі наслідки для неповнолітнього. У наведеному прикладі несумлінне ставлення анестезіолога до професійних обов'язків, спричинило смерть неповнолітньої. В даному випадку під тяжкими наслідками слід розуміти настання смерті потерпілої.

Однак, статистичні дослідження свідчать, що ч. 2 ст. 140 КК України щодо невиконання чи неналежне виконання професійних чи службових обов'язків медичними працівниками щодо захисту життя та здоров'я дітей не так часто знаходять своє застосування. Це, очевидно обумовлено і тим, що для перевірки неналежного дотримання лікарями професійних чи службових обов'язків до медичних закладів скеровують комісії з вищих медичних інстанцій, в склад яких теж входять лікарі. І, як правило, лікарі-колеги складають відповідний висновок про дотримання професійних чи службових обов'язків медичними працівниками, який не містить констатації наявності в їх діях ознак злочину, що унеможливує порушення кримінальної справи правоохоронними органами. Внаслідок чого медичний працівник, в діях якого наявні ознаки злочину, передбачено ч. 2 ст. 140 КК України, уникає кримінально відповідальності. На нашу думку, для становлення України як правової держави, необхідно не тільки декларативно, але і на практиці застосовувати норми законодавства щодо належної охорони життя та здоров'я дітей. З цією метою відповідні комісії повинні надавати адекватну оцінку фактів недотримання професійних чи службових обов'язків працівниками закладів охорони здоров'я.

Висновки. Аналіз усіх показників у сфері охорони здоров'я неповнолітніх дає можливість дійти висновку, що в Україні відсутня ефективна система охорони здоров'я та якісного надання медичної допомоги. Реальний стан охорони здоров'я дітей залишається вкрай незадовільним. Для того, щоб передбачені законодавством норми надання кваліфікованої медичної допомоги не були декларацією необхідно чіткіше регламентувати вітчизняне законодавство, зокрема щодо охорони життя та здоров'я дітей. У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільними є:

- здійснення першочергового належного фінансування для забезпечення медичних закладів необхідними ліками, медичними препаратами та обладнанням за рахунок бюджетних коштів держави;

- закріплення в законодавстві права на якісну безоплатну медичну допомогу дітям на рівні із конкретними обов'язками держави, а також посадових осіб щодо реального забезпечення такої допомоги тим, хто її потребує;

- проведення в медичних закладах профілактичних бесід, «круглих столів» та семінарів щодо дотримання службових та професійних обов'язків медичним персоналом, дотримання професійної етики.

Крім того, слід визнати доцільною пропозицію науковців щодо закріплення у Кодексі України про адміністративні правопорушення відповідальності за порушення обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей за відсутності ознак злочину [2, с. 11].

Таким чином, можна визначити, що наслідками неналежного виконання чи невиконання медичними працівниками професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей є спричинення шкоди їх здоров'ю, фізичному та психічному стану, порушень функцій організму, а також смерть неповнолітніх. Збереження і зміцнення здоров'я неповнолітніх, проведення оздоровчих заходів на належному рівні та державна підтримка в цьому, буде сприяти ефективнішому оздоровленню неповнолітніх та забезпеченню здорового майбутнього нашої державі.

Визначені нами заходи, застосування яких сприятиме покращенню ситуації в Україні щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх, в подальших наших дослідженнях дозволить розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері.

Список використаних джерел

1. **Василь М.** Садясь в такси, чтобы ехать в больницу, Кристина вдруг спросила: «Мама если я умру, как Вы будете жить?» / М. Василь // Факты и комментарии. — № 1 от 4.01. 2007 р. — С. 8.

2. **Заславська М. Г.** Кримінальна відповідальність за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: соціальна обумовленість та склад злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. Г. Заславська. — Х., 2006. — 18 с.

3. **Корсаков С. А.** Медицинское право и его роль в подготовке врача. / С. А. Корсаков // Проблемы высшего медицинского образования : Материалы научно-методической конференции преподавателей академии 26–27 октября 1993 г. — М., 1993. — 228 с.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. — 2-ге вид., перероблене та доповнене / Відп. редактор Яценко С. С. — К. : «А.С.К.», 2003. — 848 с.

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. — 3-тє вид., перероблене та доповнене / за редакцією М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — К. : «Атіка», 2004. — 1102 с.

6. **Ноздріна О. М.** Правове забезпечення медичного обслуговування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа [Електронний ресурс] / О. М. Ноздріна // Актуальні проблеми держави і права. — Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v30/25.pdf>.

7. Право людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та відповідальність закладів охорони здоров'я і медичного персоналу за її порушення. Збірник нормативно-правових актів України. — Львів, 2004. — 151 с.

Анотація

Дана стаття розкриває поняття неналежної охорони життя та здоров'я неповнолітніх медичними працівниками та застосування кримінальної відповідальності за порушення професійних чи службових обов'язків

лікарями. Подано перелік заходів протидії вчинення злочинів проти життя та здоров'я дітей.

Annotation

The article devoted to the unproper life and health protection of the under age children by medical stuff. The application of the criminal proceedings against violation of doctors' professional responsibilities is described. The complex of counteraction measures in the sphere of commition of a crime against children life and health is given.